

Тетяна Філімонова

ORCID iD 0000-0002-6722-6333

аспірант кафедри дошкільної освіти,
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
вул. Нікольська, 24, 54000, м. Миколаїв, Україна
tatiana.filimonova15@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ

У статті висвітлено основні положення моделі формування готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. Представлено визначення поняття «модель» у науково-педагогічній літературі. Зазначено, що застосування моделювання дає змогу гармонізувати формально-логічний та змістовний підхід під час педагогічного дослідження та аналізу його результатів. Охарактеризовано складові модулі розробленої моделі: мета, принципи, функції, педагогічні умови, етапи підготовки, компоненти та критерії, рівні та результати.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку; майбутній вихователь; модель; патріотичне виховання.

© Філімонова Тетяна, 2018

Вступ. Однією з важливих педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

У нашому дослідженні одним із ключових є поняття «патріотичне виховання». У філософському словнику патріотичне виховання розглядається як виховання, змістом якого є любов до Вітчизни, відданість, гордість за її минуле й сучасне прагнення захищати інтереси Батьківщини. Це визначення актуалізує роль

патріотичного виховання, оскільки саме через активну діяльність людини на користь суспільства виявляються її справжні почуття (Фролова І. Т., 1986, с. 353).

Проблема виховання патріотизму надзвичайно багатоаспектна через свою інтегративну функцію, тому однаково значуща для всіх ланок освіти, починаючи з дошкільної. Патріотичні почуття не з'являються самі по собі, це результат довготривалого виховного впливу на людину. Національно-патріотичне виховання дітей – дуже складний за своїм характером процес, який потребує озброєння педагогів дошкільної галузі відповідними методичним інструментарієм і усвідомлення ними потреби та важливості такої роботи саме з дітьми середнього та старшого дошкільного віку (Каплуновська О., 2016, с. 5 – 6).

Зміст Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм стверджує та передбачає організацію системної і планомірної роботи з національно-патріотичного виховання дітей уже з молодшого віку, що спрямована на виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мов, національних цінностей українського народу (Каплуновська О., 2016, с. 7 – 8).

Проте, дитина дошкільного віку поняття «патріотизму» розуміє поверхнево. Тому завдання сучасного закладу дошкільної освіти – формування громадянина-патріота, здатного розбудувати суверенну Україну, творчої особистості з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку. За таких умов заклад дошкільної освіти стає важливою ланкою виховання свідомих, активних, високоморальних громадян Української держави, місцем емоційно-психологічної захищеності і душевного комфорту особистості дитини-дошкільника, конструктивної співпраці та взаєморозуміння, ланкою, де формується національна свідомість, громадська зрілість, соціальна відповідальність за долю Батьківщини, за свою роль у національно-культурному відродженні України, її розквіті.

Отже, проблема готовності студентів до патріотичного виховання в закладах дошкільної освіти актуальна як ніколи.

Проблема готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності була предметом дослідження вчених у різних галузях, серед них у педагогічній:

Абдуліна О. О., Алексюк А. М. (готовність до професійної діяльності), Бабанський Ю. К. (дидактична підготовка), Беленька Г. В., Богуш А. М., Поніманська Т. І. (підготовка майбутніх вихователів), Болубаш Я. Я., Богданова І. М., Зязюн І. А., Ільїна Т. О., Ліненко А. Ф., Підласий І. П., Сластьонін В. О., Ярошенко О. І. та ін.

Мета статті – теоретичне обґрунтування моделі формування готовності майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Поняття «модель» у науково-педагогічній літературі. Поняття «модель» має латинське походження, що означає спосіб, образ, міру. Частіш за все термін «модель» використовувався в будівництві та математиці і мав значення зразка, приклада, еталону тощо. Поступово термін еволюціонував і став розумітися, як теорія, що структурно подібна до іншої теорії, або як об'єкт, який описує теорія (Габдреев Р. В., 1983, с. 6).

В. Штоффа вважає, що моделювання розглядається, як побудова моделі, дослідження її та застосування в перевірці істинності знання (Штофф В. А., 1966, с. 227).

На думку С. Архангельського, моделювання у педагогічних дослідженнях, обумовлено складністю навчального процесу, постійною зміною умов, неможливістю спостерігати однакові процеси двічі (Архангельский С. И., 1976, с. 200).

Застосування моделювання, крім іншого, дає змогу гармонізувати формально-логічний та змістовний підхід під час педагогічного дослідження та аналізу його результатів.

Метою методу моделювання є поєднання емпіричного та теоретичного, виявлення та формулювання зв'язку між фактами та результатами експериментів, створення логічних конструкцій, абстракцій та теорій.

Взагалі, проблеми розгляду поняття педагогічної моделі та процесу моделювання в освіті вивчав М. Якібчук. В. Штоффом розглянуто гносеологічні аспекти моделювання, визначено сутнісні характеристики моделі. В. Міхеєв –

модельовання та методи теорії вимірювань у педагогіці, Д. Меньшиков – основні підходи до розробки системи побудови віртуальних моделей і демонстрацій. В. Биков з системних позицій виклав основи теорії модельовання організаційних систем відкритої освіти на тих її рівнях, які не залежать від змісту конкретного навчального предмета і педагогічних технологій.

Українські науковці Є. Лодатко, А. Єріна розглядали проблеми модельовання в педагогіці, статистичного модельовання та прогнозування, В. Луценко – модель відкритої освіти, а також та багато інших науковців вивчали дану проблему.

У загальному розумінні, модель є створюваний з метою отримання і збереження інформації специфічний об'єкт (у формі уявного образу, описання знаковими формами або матеріальної системи), яка відображає властивості, характеристики і зв'язки об'єкта-оригіналу довільної природи, суттєві для завдання, що вирішуються суб'єктом.

Модель у педагогічному процесі – це не тільки відображення деякого стану педагогічної реальності, а й «форма діяльності, яка передбачається, репрезентація майбутньої практики й засвоєних форм діяльності» (Вартофской М., 1998, с. 11). Інакше кажучи, модель у педагогічному процесі може бути образом не тільки теперішньої чи минулої педагогічної реальності, а й майбутньої. У такому розумінні модель несе функцію прогнозування, планування, цілеутворювання майбутньої діяльності педагога.

У педагогічних дослідженнях моделі виконують пояснювальну, передбачувальну та ілюстративну функції. За допомогою них можна проілюструвати роботу деякої системи, означити основні правила її існування, передбачити, яким буде результат роботи системи, що, в свою чергу, дає можливість порівняти ці результати з тим, що повинно було відбутися. Це дозволить внести необхідні зміни та корективи у поведінку системи і, тим самим, оптимізувати її роботу.

Модель готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку. На формувальному етапі експерименту нами було розроблено модель формування готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку, що містила такі

складові: мету, принципи, методи, форми, засоби, структурні компоненти, педагогічні умови, критерії, показники, рівні та результат – сформованість готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

На рис. 1. представлено модель формування готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Побудова та забезпечення функціонування моделі формування готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає врахування сучасних тенденцій реформування системи освіти України, а саме: суттєву зміну вимог до організації процесу професійної підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності, організацію навчально-виховного процесу з позиції особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів.

Представлена модель передбачає корекцію змісту освітнього процесу і містить мету, принципи, функції, педагогічні умови, етапи підготовки, компоненти та критерії, рівні та результат – готовність майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Дамо характеристику принципам побудови моделі підготовки майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку:

1. Принцип гуманізації передбачає створення умов для формування кращих якостей та розвитку здібностей людини, розкриття джерел її життєвих сил; гуманізацію взаємин між вихователями і вихованцями, постановку виховання в центр навчально-виховного процесу, повагу до особистості, її гідності, розуміння її запитів, інтересів, довіри до неї; формування щирої, доброзичливої, милосердної людини.

2. Дотримання принципу персоналізації створює умови партнерства для особистісного спілкування викладачів та студентів.

3. Принцип індивідуалізації навчально-виховного процесу передбачає взаємодію між викладачами і студентами, що ґрунтується на врахуванні у навчально-виховній роботі рівнів фізичного, психічного, соціального, духовного,

інтелектуального розвитку майбутніх вихователів, стимулювання активності, розкриття творчої індивідуальності кожного.

4. Принцип професійної компетентності - створення умов для розвитку необхідних структурних елементів педагогічної професійної компетентності випускника (майбутнього вихователя ЗДО).

5. Дотримання принципу оптимізації допомагає у досягненні поставленої мети, завдань, виявляється у створенні навчального середовища сприятливого для набуття знань, умінь та навичок здійснення патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Розглянемо функції моделі підготовки майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

1. Діагностична:

- діагностика рівня знань, умінь і навичок з метою одержання науково обґрунтованої інформації для вдосконалення навчального процесу;
- діагностика готовності майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

2. Виховна:

- залученні студентів до систематичної роботи, виробленні в них вольових якостей, почуття відповідальності, формуванні наполегливості й цілеспрямованості;
- проведення заходів, спрямованих на формування патріотичної зрілості студентів, формування певних особистісних якостей.

3. Ціннісно-мотиваційна:

- спрямування навчально-виховної роботи на формування в студентів цінностей демократичного суспільства;
- формування мотивації до здійснення патріотичного виховання старших дошкільників.

4. Координаційна:

- організація та регуляція взаємоузгодженої діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу.

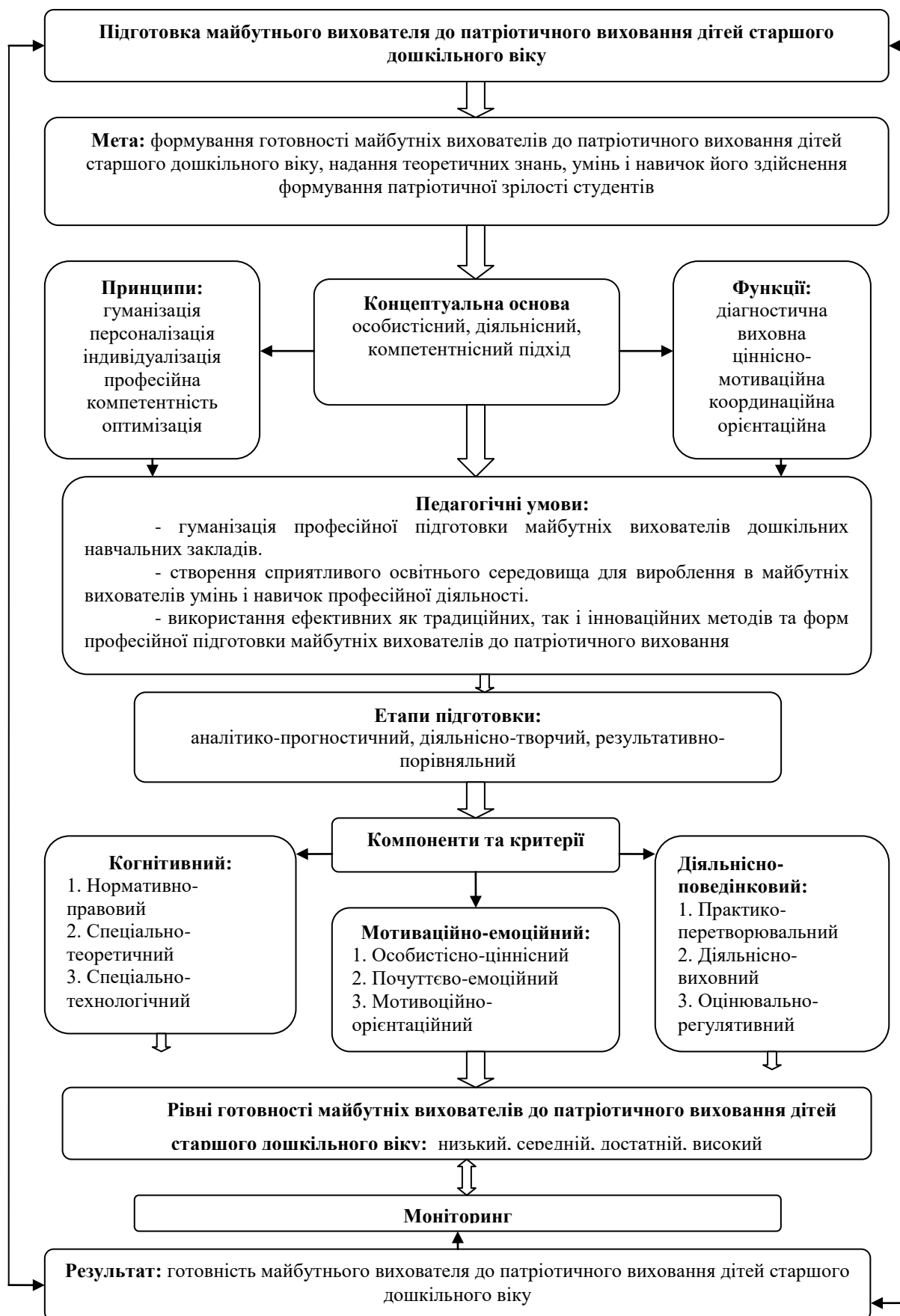

Рис. 1. Модель формування готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

5. Орієнтаційна:

- спрямування освітнього процесу у вищому навчальному закладі на розширення досвіду майбутніх вихователів, розвиток компетентності (базової, професійної, спеціальної) за рахунок включення особистості в продуктивну діяльність.

Когнітивний компонент ми визначили за такими критеріями: нормативно-правовий, спеціально-теоретичний та спеціально-технологічний.

Мотиваційно-емоційний компонент: особистісно-ціннісний, почуттєво-емоційний та мотиваційно-орієнтаційний.

Діяльнісно-поведінковий компонент передбачає сформованість умінь і навичок організувати процес патріотичного виховання в дошкільному навчальному закладі, значну увагу ми приділили питанням реалізації виховного аспекту заняття та виховного заходу. Він включає в себе такі компоненти: практико-перетворювальний, діяльнісно-виховний, оцінювально-регулятивний.

У нашому дослідженні педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку розглянемо як сукупність умов, факторів, які будуть ефективно впливати на формування і розвиток усіх компонентів патріотизму дітей старшого дошкільного віку.

Проаналізувавши зміст наукової категорії «патріотичного виховання», критерії та показники її сформованості, її значення у формуванні особистості майбутнього фахівця, важливість цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість студента та результати констатувального етапу експерименту обґрунтовано такі педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку:

1. Гуманізація професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Прямо або опосередковано впливає на гуманізацію професійної підготовки студентів скерованість освіти на розвиток особистості; переосмислення ролі

сучасного викладача в умовах упровадження нових інформаційних технологій і комп'ютеризації освітнього простору; спрямованість навчально-виховного процесу на духовний розвиток особистості.

Провідною ідеєю гуманізації професійної підготовки студентів є ідея їхньої активної ролі у розвитку власних особистісних і професійних здібностей та якостей, посилення суб'єктивних функцій (Сущенко Т. І., 2003, с. 32–39).

2. Створення сприятливого освітнього середовища для вироблення в майбутніх вихователів умінь і навичок професійної діяльності.

Аналіз праць науковців дав змогу виявити, що під терміном «освітнє середовище» у педагогіці розуміється сукупність умов, котрі впливають на формування і функціонування людини в суспільстві, на наочну і людську обстановку особистості, її здібностей, потреб, інтересів, свідомості.

На нашу думку, переконливо, що Б. Боденко, А. Куракін, Ю. Мануйлов, А. Хуторський, розглядаючи поняття «освітнє середовище» як об'єкт педагогічного дослідження, виходять із положення нерозривності освітнього процесу і виховання.

3. Використання ефективних як традиційних, так і інноваційних методів та форм професійної підготовки майбутніх вихователів до патріотичного виховання.

Погоджуємося із думкою Т. А. Швець, що використання сукупності традиційних та інноваційних форм та методів навчання у вищому навчальному закладі сприяє найбільш ефективному навчанню студентів, а отже, і формуванню професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як складової професійної підготовки.

Висновки. За останні роки патріотичне виховання набуло значної актуальності. Відбувається процес удосконалення нормативно-правової бази патріотичного виховання молоді, проводиться ряд заходів освітнього спрямування. Значну увагу приділяють в національно-патріотичному вихованні дітям дошкільного віку та учням початкової школи. Адже, саме цей вік є початковим етапом формування особистості. А для того, щоб цей процес був ефективним і професійним необхідно підгодовувати кваліфіковані кадри.

Процес підготовки вихователів в системі вищої професійної освіти має бути спрямований на формування цілісної системи універсальних знань, умінь, навичок і відповідати запитам закладам дошкільної освіти. Умови глобальної конкуренції на ринку праці вимагають від педагогів дошкільного виховання високого рівня професійної компетентності.

Експериментальне дослідження показало позитивну динаміку формування готовності майбутніх вихователів до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку у ЗВО, що дозволяє зробити висновки про ефективність функціонування запропонованої моделі.

Отже, побудова та забезпечення функціонування моделі формування готовності майбутнього вихователя до патріотичного виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає врахування сучасних тенденцій реформування системи освіти України, а саме: суттєву зміну вимог до організації процесу професійної підготовки майбутніх педагогів до виховної діяльності, організацію навчально-виховного процесу з позиції особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні та впровадженні у освітній процес ЗВО спецкурсу «Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку» з метою надання майбутнім педагогам систематизованих знань щодо формування професійної майстерності і розвитку відповідних умінь.

Література

- Архангельский С. И. Лекции по научной организации учебногo процесса в высшей школе. Москва : Высшая школа, 1976, 200 с.
- Бех І. Д., Чорна К. І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014, 29 с.
- Богущ А. М. Компетентніший підхід у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі : матеріали метод, семінару НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України. К.: Педагогічна думка, 2009. С. 271–281.
- Вартофской М. Модели. Репрезентация и научное понимание. Москва : Прогресс, 1998, 506 с.
- Габдреев Р. В. Моделирование в познавательной деятельности студентов. Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1983, 111 с.

Гуманізація педагогічної діяльності як інноваційний процес : зб. наук. праць / ред. кол. Т. І. Сущенко та ін. Київ-Запоріжжя, 2003, Вип. 29, С. 32–39.

Каплуновська О. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2016, 72 с.

Философский словарь. М. : Политиздат, 1986, 358 с.

Штофф В. А. Моделирование и философия. Москва : Наука, 1966, 301 с.

Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ : Либідь, 2003, 267 с.

ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ К ПАТРИОТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА: ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ

Филимонова Татьяна, аспирант кафедры дошкольного образования, Николаевский национальный университет имени В. А. Сухомлинского, ул. Никольская, 24, 54000, г. Николаев, Украина, tatiana.filimonova15@gmail.com

В статье освещены основные положения модели формирования готовности будущего воспитателя к патриотическому воспитанию детей старшего дошкольного возраста. Представлены определения понятия «модель» в научно-педагогической литературе. Отмечено, что применение моделирования позволяет гармонизировать формально-логический и содержательный подход в ходе педагогического исследования и анализа его результатов. Охарактеризованы составляющие модули разработанной модели: цель, принципы, функции, педагогические условия, этапы подготовки, компоненты и критерии, уровни и результаты.

Ключевые слова: будущий воспитатель, дети старшего дошкольного возраста, модель; патриотическое воспитание.

FORMATION OF READINESS OF FUTURE READERS TO PATRIOTIC EDUCATION OF CHILDREN OF THE SENIOR PRESCHOOL AGE: PEDAGOGICAL MODEL

Filimonova Tatiana, post-graduate student of preschool education department, Mykolaiv V. O. Sukhomlynskiy National University, Nikolska St., 24, 54000, Mykolaiv, Ukraine, tatiana.filimonova15@gmail.com

The article highlights the main provisions of the model of forming the future teacher's readiness for the patriotic education of children of senior preschool age. The definitions of the concept «model» in the scientific and pedagogical literature are presented. It is noted that the use of modeling allows to harmonize the formal-logical and informative approach in the course of pedagogical research and analysis of its results. The constituent modules of the developed model are characterized: goal, principles, functions, pedagogical conditions, stages of preparation, components and criteria, levels and results.

The urgency of patriotic education is conditioned by the process of forming a united political nation in Ukraine, and patriotic education of youth today is one of the main

priorities of the humanitarian policy in Ukraine, an important component of the national security of Ukraine. Therefore, the problem of students' readiness for patriotic education in pre-school educational institutions is more urgent than ever.

The construction and maintenance of the model of forming the readiness of the future educator for the patriotic upbringing of children of the senior preschool age involves taking into account the current trends in the reform of the educational system of Ukraine, namely: a substantial change in the requirements for organizing the process of training future teachers for educational activities, organizing the educational process from the standpoint of a person, activity and competency approaches.

Keywords: *children of senior preschool age; future educator; model; patriotic education.*

References

- Arkhangelskiy, S. I. (1976). *Leksii po nauchnoy organizatsii uchebnogoprotsessa v vysshey shkole [Lectures on the scientific organization of the educational process in higher education]*. Moscow: Higher School (rus).
- Bech I. D., Chorna K. I. (2015). *Prohrama ukrayins'koho patriotychnoho vykhovannya ditey ta uchnivs'koyi molodi. [The program of Ukrainian patriotic education of children and pupils]*. Kyiv (ukr).
- Bogush A.M. (2009). *Kompetentnishyy pidkhid u pidhotovtsi maybutnikh fakhivtsiv doshkil'noyi osvity u vyshchomu navchal'nomu zakladi [A more competent approach in the preparation of future specialists in preschool education at a higher educational institution: materials method]*. Kyiv : Pedagogical Thought (ukr).
- Filosofskiy slovar'. [Philosophic dictionary]. Moscow: Politizdat (rus).
- Gabdreev, R. V. (1983). *Modelirovaniye v poznavatel'noy deyatel'nosti studentov [Modeling in cognitive activity of students]*. Kazan: Publishing house of Kazan. University (rus).
- Kaplunovskaya O. (2016). *Ukrayina – moya Bat'kivshchyna. Partsial'na prohrama natsional'no-patriotychnoho vykhovannya ditey doshkil'noho viku [Ukraine is my Motherland. Partial program of national-patriotic upbringing of children of preschool age]*. Ternopil: Mandrivets (ukr).
- Shtoff, V. A. (1966). *Modelirovaniye i filosofiya [Modeling and Philosophy]*. Moscow: Nauka (rus).
- Sushchenko A.V. *Humanizatsiya pedahohichnoyi diyal'nosti yak innovatsiynyy protses [Humanization of pedagogical activity as an innovation process]*. *Pedagogics and psychology of formation of a creative person: problems and searches*. Kyiv-Zaporizhzhya, 2003, no. 29, pp. 32-39 (ukr).
- Vartofskaya, M. (1998). *Modeli. Reprezentatsiya i nauchnoye ponimaniye [Models. Representation and scientific understanding.]*. Moscow: Progress (rus).
- Yagupov, V. V. (2003). *Pedahohika: navchal'nyy posibnyk [Pedagogy: a manual]*. Kyiv: Lybid (ukr).

Стаття надійшла до редакції 02.07.2018

Прийнято до друку 30.08.2018